

ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

DOI: 10.26693/jmbs05.04.336

УДК 343.54-055.2(477):340.6

Бабкіна О. П.¹, Ткачов А. С.², Данильченко С. І.³

ПРАВОВІ ТА СУДОВО-МЕДИЧНІ АСПЕКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

¹Київське міське клінічне бюро судово-медичної експертизи, Україна

²Національна поліція України, Київ, Україна

³Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, Україна

hpbsme@gmail.com

Стаття присвячена аналізу правових та судово-медичних аспектів надання допомоги постраждалим від домашнього насильства в Україні. В результаті проведеного аналізу продемонстровано, що в Україні на законодавчому рівні розроблені нормативні документи щодо запобігання та протидії домашньому насильству, захисту і дотримання прав людини. Продемонстровано, що основні стандарти нормативної бази України відповідають Стамбульській Конвенції. Відзначено, що позитивним моментом у сучасному законодавстві України стало закріплення обмежувальних заходів для осіб, які вчинили домашнє насильство, у вигляді заборони перебування в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; заборони наблизитися до місця або особи, яка постраждала від домашнього насильства, і т.ін. Акцентовано увагу, що за перші два порушення особа, яка вчинила домашнє насильство, може бути притягнуто до адміністративної відповідальності, а в третій раз – до кримінальної відповідальності. Показано, що в практичній роботі правоохоронні органи взаємодіють з соціальними службами, медичними установами, судовими експертами та іншими службами для надання своєчасної повноцінної допомоги потерпілим при виявленні фактів домашнього насильства; розробляють систему заходів щодо запобігання, протидії та профілактики домашнього насильства. Дана характеристика форм домашнього насильства (психологічне, фізичне, сексуальне). Запропоновано деякі рекомендації з проведення судово-медичної експертизи у випадках домашнього насильства по відношенню

до потерпілих. Окрім обов'язкових моментів, відображених в «Правилах», відзначені аспекти етичного підходу з метою зменшення психологічного травмування при огляді. Підкреслено, що питання про побої, муки та катування входять в компетенцію органів досудового слідства / суду, і не є компетенцією судово-медичної експертизи.

Ключові слова: домашнє насильство, правова допомога, судова експертиза, Стамбульська конвенція, COVID-19.

Вступ. Проблема домашнього насильства та розробка шляхів щодо його запобігання та подолання є однією з найактуальніших протягом останніх років у всіх країнах світу, зокрема в Україні. В умовах, що склалися сьогодні внаслідок пандемії COVID-19, коли через загально вжиті карантинні заходи більшість населення вимушена знаходитися вдома, спостерігається збільшення випадків домашнього насильства, яке стосується як дітей, підлітків, так і дорослого населення, незалежно від статі. Загальновідомо, що домашнє насильство може застосовуватися як до осіб жіночої, так і до осіб чоловічої статі, але оскільки в світі на сьогодні існує гендерна непропорційність, слід враховувати, що переважною більшістю постраждалих є дівчинки та жінки. В нормативних актах України відповідальність з приводу психологічного, фізичного та сексуального насильства саме у сім'ї при розгляді фактів в форматі «домашнього насильства», особливо при виявленні в сім'ї насильства щодо осіб, які перебувають в шлюбі (зареєстрований/ незареєстрований – громадянський) або мешкають у сім'ї

(діти, батьки, родичі), незважаючи на високу кількість звернень з цього приводу до правоохоронних органів, передбачена на недостатньому рівні, окрім адміністративної відповідальності за насильство в сім'ї, яка з'явилася у 2003 році [1].

Метою роботи був аналіз і узагальнення щодо правових та судово-медичних аспектів надання правової допомоги особам, що постраждали внаслідок домашнього насильства, і пропонування рекомендацій щодо їх покращення.

Результати дослідження та їх обговорення. В останній час спостерігається тенденція щодо орієнтування України на європейські стандарти по багатьом питанням внаслідок обраного напрямку євроінтеграції, в тому числі і в галузі питань запобігання та протидії щодо домашнього насильства і дотримання прав людини. Слід підкреслити, що Україна стала 17-ою державою, яка приєдналася до Стамбульської конвенції 7 листопада 2011 року (незважаючи на те, що до сьогодні не ратифікувала), та підтримала основні цілі Конвенції, зокрема стосовно жінок (розділ 1): «...захист жінок від усіх видів насильства та запобігання, переслідування і викорінення насильства над жінками та домашнього насильства; сприяння викоріненню всіх видів дискримінації щодо жінок, сприяння рівноправності між жінками та чоловіками, та розширення прав жінок; захист і допомога всім постраждалим від насильства над жінками та домашнього насильства; сприяння міжнародній співпраці, спрямованій проти цих видів насильства; забезпечення підтримки та допомоги організаціям і правоохоронним органам у співпраці між собою з метою запровадження інтегрованого підходу до викорінення насильства стосовно жінок та домашнього насильства». Але, слід зауважити, що не дивлячись на нератифікацію Стамбульської Конвенції Верховною Радою України, був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [2]. Прийнятим Законом [2], а також Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3] було перенесено основні стандарти, які містяться в Стамбульській Конвенції до національного законодавства.

При цьому особлива увага в Конвенції приділена домашньому насильству, особливо стосовно осіб жіночої статі, при цьому зазначено «що насильство стосовно жінок визначається як порушення прав людини й форма дискримінації жінок та означає всі акти насильства за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути завдання

фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждання жінкам, зокрема погрози таких дій, примусу чи свавільне позбавлення волі, незалежно від того, відбувається це в публічному чи приватному житті; домашнє насильство належить до зазначених вище видів насильства, але воно відбувається в сім'ї, сімейному колі або між нинішніми чи колишніми партнерами, що перебували або не перебували в шлюбі, незалежно від того чи кривдник наразі чи коліс жив з жертвою». Тобто, Конвенцією забороняються всі види дискримінації жінок, захищаються їх права на вільне від насильства життя, і підкреслюється необхідність дотримання рівноправності між жінками та чоловіками як однієї з умов для запобігання насильства щодо жінок [4].

Окрім слід зазначити, що ситуація стосовно вирішення питання протидії домашньому насильству в Україні постійно кардинально змінюється, про що свідчить прийняття низки законодавчих документів, і внесення змін у вже існуючі. Так, 06.12.2017 Законом України № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (набрав чинності 11.01.2019) були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України, а саме визначення домашнього насильства статтею 126¹: «Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи». В той саме час залишилася чинною стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування» [5].

В Законі України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (07.12.2017 року прийнятий, набрав чинності 07.01.2018) визначені «організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства» [3].

Також слід приділити увагу, по-перше, Постанові КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії

суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [7]; по-друге наказам, які значно підвищили якість надання правової допомоги постраждалим від домашнього насильства, а саме:

- Наказ МВС від 01.08.2018 року № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» [8];
- Наказ Міністерства соціальної політики, МВС від 13.03.2019 року № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» [9];
- Наказ МВС від 25.02.2019 року № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» [10].

Позитивним моментом стало те, що у сучасному законодавстві (стаття 91¹ КПК України) передбачені обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство:

1. «В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; 3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників або пробачійної програми».

В Законі чітко визначено, що домашнє насильство – це «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у ро-

динних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» (ст. 1 розділу I Закону) [3]. За формою домашнє насильство можна розподілити на психологічне, фізичне, сексуальне.

Психологічне насильство – «форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи» (ст. 14 розділу I Закону) [3].

Фізичне насильство – «форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру» (ст. 17 розділу I Закону) [3].

Сексуальне насильство – «форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності» (ст. 54 розділу I Закону) [3].

Науковцями також було запропоновано вважати, що словосполучення «систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства» описує діяння. Отже, закінченим злочин вважається з моменту вчинення хоча б однієї із трьох форм насильства (фізичного, психологічного чи економічного) втретє, в результаті чого настав хоча б один із вказаних в законі («Про запобігання та протидію домашньому насильству») наслідків» [6]. Слід акцентувати увагу, що за перші два правопорушення кривдника може бути притягнуто до адміністративної відповідальності, з третього разу – до кримінальної відповідальності.

При підозрі на домашнє насильство необхідне швидке реагування правоохоронних органів, соціальних служб, медичних працівників з метою проведення неупередженого розслідування та надання

допомоги постраждалим від домашнього насильства особам жіночої та чоловічої статі, а також своєчасного виявлення і фіксації ознак психологічного, фізичного, сексуального насильства.

Досить актуальним є питання щодо своєчасного призначення та проведення експертиз у випадках домашнього насильства, що виникає у органах досудового розслідування/суду у випадках психологічного, фізичного, сексуального насильства. У випадках психологічного насильства передбачається проведення судово-психіатричної експертизи, у випадках фізичного та сексуального насильства – судово-медичної експертизи.

Тобто, для виявлення наявності і проведення фіксації фактів фізичного і сексуального насильства стосовно потерпілих осіб необхідне своєчасне призначення і проведення судово-медичної експертизи, що регламентовано нормативно-правовою базою, а саме: Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про судову експертизу», іншими законодавчими актами, міжнародними договорами та угодами про взаємну правову допомогу і співробітництво, що регулюють правовідносини у сфері судово-експертної діяльності та нормативними документами, затвердженими наказами Міністерства охорони здоров'я (Наказ № 6 «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» від 17.01.1995 р. та Інструкцією про проведення судово-медичної експертизи, затверджену цим наказом (надалі «Інструкція», інші) [11].

Враховуючи вищенаведене, у випадках домашнього насильства щодо постраждалих, при проведенні судово-медичної експертизи рекомендовано додатково до основних правил проведення судово-медичних експертиз потерпілих, звинувачених та інших осіб приділяти увагу наступним аспектам:

- 1) проводити опитування з дотриманням морально-етичних норм, враховуючи можливість негативних ситуативних чинників, які можуть нагадувати потерпілій особі про обставини заподіяння насильства;
- 2) виявляти чемність по відношенню до постраждалої особи, коректно формулювати питання, намагатися створити довірчу обстановку з метою складання повного анамнезу;
- 3) роз'яснити в доступній формі потерпілій особі, що вся надана нею інформація конфіденційна, і не буде розголошена іншим особам, в тому числі і особі, що заподіяла ушкодження;
- 4) бажано щоб лікар судово-медичний експерт був однієї статі з потерпілою особою для створення комфортних умов під час опитування і подальшому огляді (тобто якщо постраждала особа жіночої статі – лікар судово-медичний експерт має бути жіночої статі, або, якщо експерт іншої статі (чоловік), взяти дозвіл у потерпілої);
- 5) фіксувати в повному обсязі всі скарги потерпілої (враховуючи те, що інколи потерпілі не

приділяють уваги своєму стану, фіксуючись тільки на психологічному аспекті); у випадках багаторазового заподіяння насильства фіксувати усі часові інтервали, обставини заподіяння, тощо;

- 6) огляд потерпілої жінки проводити при достатньому освітленні та комфортній температурі в приміщенні, обов'язково в присутності третьої особи – медичного персоналу (медсестра/мед.регістратор/інші);
- 7) проводити огляд всіх частин тіла (навіть у випадках, коли потерпіла особа спочатку посилається тільки на удари, наприклад, в ділянку обличчя або кінцівок) – як показує практика, потерпілі згадують про свої ушкодження в інших ділянках через деякий час, інколи через декілька годин або на наступний день після огляду;
- 8) фіксувати згідно загальноприйнятої в медицині схеми опису всі наявні ушкодження (синці, садна, подряпини, крововиливи, рубці, тощо) з обов'язковим зазначенням локалізації, кількості та повної характеристики (залежно від виду ушкодження); при необхідності провести дослідження в ультрафіолетових променях, тощо;
- 9) при наявності ушкоджень, після визначення їх характеру, локалізації, кількості, враховуючи всі характерні особливості, встановити механізм їх виникнення та особливості травмуючих предметів, давність виникнення кожного з ушкоджень; одночасність чи різночасність утворення; можливість утворення при обставинах, що зазначили потерпіла особа, ступінь тяжкості кожного з ушкоджень;
- 10) при необхідності направити потерпілу особу для проведення додаткових обстежень (рентгенологічне, ультразвукове дослідження, консультації спеціалістів – невропатолога, кардіолога, інших), результати яких обов'язково враховувати при визначенні ступеню тяжкості тілесних ушкоджень;
- 11) при наявності пошкоджень або інших змін одягу потерпілої зазначити це, і при необхідності, рекомендувати правоохоронцям призначити судово-криміналістичну експертизу, якщо це не було зроблено;
- 12) додатково для документального підтвердження проводити обов'язкову фіксацію ушкоджень, що виявлені у потерпілої особи під час огляду, сучасними методами (фотографування, тощо);
- 13) проводити відеозйомку під час збору анамнезу і подальшому огляді потерпілої особи з метою можливості використання отриманих даних відеозйомки (для запобігання психологічної травматизації потерпілої особи) при проведенні подальших слідчих дій, про що доцільно повідомити сторону кримінального провадження/суду;
- 14) пам'ятати, що до компетенції судово-медичного експерта не входить кваліфікація ушкоджень як заподіяння побоїв, мук і мордування. Дане питання є компетенцією органів досудового розслідування/суду.

Таким чином, внаслідок проведеного в даній роботі аналізу і узагальнення правових та судово-медичних аспектів надання правової допомоги особам, що постраждали внаслідок домашнього насильства в Україні, можна впевнено стверджувати, що Україна орієнтується на Європейські стандарти по багатьом питанням, в тому числі і в галузі питань запобігання та протидії щодо домашнього насильства і дотримання прав людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. В Україні, як і в усьому світі, широко застосовуються заходи по запобіганню та протидії домашньому насильству, постійно розробляються та удосконалюються рекомендації з приводу його подолання із залученням працівників правоохоронних органів, соціальних служб, медичних установ, громадських і міжнародних організацій, що демонструє впровадження європейських стандартів.
2. Проведення ефективного неупередженого розслідування випадків домашнього насильства стосовно потерпілих осіб в Україні передбачено на законодавчому рівні, в тому числі із застосуванням обмежувальних заходів до осіб, які вчинили домашнє насильство.
3. Своєчасне проведення судово-медичних експертиз з метою виявлення наявності ушкоджень із подальшою фіксацією фактів домашнього насильства допоможе стороні кримінального провадження/суду вжити ефективні заходи адміністративного, кримінального або іншого характеру стосовно кривдника.
4. Для запобігання психологічної травматизації потерпілої особи рекомендується застосування сучасних способів фіксації (фотографування, відеозйомка) під час збору анамнезу і подальшому огляді потерпілої особи з метою можливості використання отриманих даних сторонами кримінального провадження/суду.
5. В зв'язку зі збільшенням випадків домашнього насильства, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, питання запобігання та протидії домашньому насильству потребує особливої уваги і подальшого вирішення.

*Конфлікту інтересів немає
Джерела фінансування відсутні*

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya shchodo vstanovlennya vidpovidalnosti za vchynennya nasylstva v sim'yi або nevykonannya zakhysnogo prypysu» [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses to Establish Responsibility for Domestic Violence or Failure to Comply with a Protective Order]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR). 2003; 30, st. 244. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-15>
2. Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do Kryminalnogo та Kryminalnogo protsesualnogo kodeksiv Ukrainy z metoyu realizatsiyi polozhen Konventsiyi Rady Yevropy pro zapobigannya nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy» [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine in order to implement the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>
3. Zakon Ukrainy «Pro zapobigannya ta protydiy domashnomu nasylstvu» [On Prevention and Counteraction to Domestic Violence]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
4. Konventsiya Rady Evropy pro zapobigannya nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska konventsiya) Dovidnyk dlya chleniv parlamentu [Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) Handbook for Members of Parliament]. [Ukrainian]. Available from: <https://rm.coe.int/1680096e45>
5. Administratyvnyy Kodeks Ukrainy: statyya 173-2 pro administratyvni pravoporushennya «Vchynennya domashnogo nasylstva, nasylstva za oznakoyu stati, nevykonannya terminovogo zaboronnogo prypysu або nepovidomlennya pro mistse svogo tymchasovogo perebuvannya» [Committing domestic violence, gender-based violence, failure to comply with an urgent injunction or failure to notify the place of his temporary stay]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
6. Dudorov OO, Khavronyuk MI. Vidpovidalnist za domashnye nasylstvo i nasylstvo za oznakoyu stati (naukovo-praktychnyy komentar novel Kryminalnogo kodeksu Ukrainy) [Responsibility for domestic violence and gender-based violence (scientific and practical commentary on short stories of the Criminal Code of Ukraine)] / Za red MI Khavronyuka. K: Vaite, 2019. 288 s. (S. 78). [Ukrainian]
7. Postanova KMU «Pro zatverdzhennya Poryadku vzayemodiyi sub'yektiv, shcho zdiysnyuyut zakhody u sferi zapobigannya ta protydiy domashnomu nasylstvu i nasylstvu za oznakoyu stati» [On Approval of the Procedure for Interaction of Entities Carrying Out Measures in the Sphere of Prevention and Counteraction to Domestic Violence and Gender-Based Violence]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>
8. Nakaz MVS vid 01.08.2018 roku № 654 «Pro zatverdzhennya Poryadku vynesennya upovnovazhenymy pidrozdilamy organiv Natsionalnoyi politsiyi Ukrainy terminovogo zaboronnogo prypysu stosovno kryvdnyka» [On approval of the Procedure for issuance by the authorized units of the National Police of Ukraine of an urgent injunction against the offender]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18?lang=ru>

9. Nakaz Ministerstva sotsialnoyi polityky, MVS vid 13.03.2019 roku № 369/180 «Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya otsinky ryzykiv vchynennya domashnogo nasylstva» [On Approval of the Procedure for Assessing the Risks of Domestic Violence]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>
10. Nakaz MVS vid 25.02.2019 roku № 124 «Pro zatverdzhennya Poryadku vzyattya na profilaktychnyy oblik, provedennya profilaktychnoy roboty ta znyattya z profilaktychnogo obliku kryvdnyka upovnovazhenym pidrozdilom organu Natsionalnoyi politsiyi Ukrainy» [On approval of the Procedure for registration, preventive work and deregistration of the offender by an authorized unit of the National Police of Ukraine]. [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>
11. Nakaz MOZ Ukrainy № 6 vid 17.01.1995. «Pro rozvytok ta vdoskonalennya sudovo-medychnoyi sluzhby Ukrainy» [On the development and improvement of the forensic service of Ukraine]. Available from: <https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=uk&u=https://zakon.rada.gov.ua/go/z0248-95&prev=search>

УДК 343.54-055.2(477):340.6

ПРАВОВЫЕ И СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКИЕ АСПЕКТЫ ДОМАШНЕГО НАСИЛИЯ В УКРАИНЕ

Бабкина Е. П., Ткачѐв А. С., Данильченко С. И.

Резюме. Статья посвящена анализу правовых и судебно-медицинских аспектов оказания помощи пострадавшим от домашнего насилия в Украине. В Украине на законодательном уровне разработаны нормативные документы по предотвращению и противодействию домашнего насилия, защите и соблюдению прав человека. Продемонстрировано, что основные стандарты нормативной базы Украины соответствуют Стамбульской Конвенции. Отмечено, что положительным моментом в современном законодательстве Украины стало закрепление ограничительных мер для лиц, совершивших домашнее насилие в виде запрещения пребывания в месте совместного проживания с лицом, которое пострадало от домашнего насилия; запрещения приближаться к месту или лицу, которое пострадало от домашнего насилия и т.д. Акцентировано внимание, что за первые два нарушения лицо, совершившее домашнее насилие, может быть привлечено к административной ответственности, в третий раз – к уголовной ответственности. Показано, что в практической работе правоохранительные органы взаимодействуют с социальными службами, медицинскими учреждениями, судебными экспертами и другими службами для предоставления своевременной полноценной помощи потерпевшим при выявленных фактах домашнего насилия; разрабатывают систему мероприятий по предотвращению, противодействию и профилактике домашнего насилия. Дана характеристика форм домашнего насилия (психологическое, физическое, сексуальное). Предложены некоторые рекомендации по проведению судебно-медицинской экспертизы в случаях домашнего насилия в отношении потерпевших, в которых кроме обязательных моментов, отображенных в «Правилах», отмечены аспекты этического подхода с целью уменьшения психологической травматизации при осмотре. Подчеркнуто, что вопрос о побоях, мучениях истязаниях входит в компетенцию органов досудебного следствия/суда, и не является компетенцией судебно-медицинской экспертизы.

Ключевые слова: домашнее насилие, правовая помощь, судебная экспертиза, Стамбульская конвенция, COVID-19.

UDC 343.54-055.2(477):340.6

The Judicial and Forensic Aspects of Domestic Violence in Ukraine

Babkina O. P., Tkachov A. S., Danylchenko S. I.

Abstract. The article presents the analysis of legal and forensic aspects of providing assistance to victims of domestic violence in Ukraine.

The purpose of the work was to analyze and generalize the legal and forensic aspects of providing legal assistance to victims of domestic violence and give advice on how to improve them.

Results and discussion. The analysis demonstrated that legislative documents in Ukraine were developed to prevent and combat domestic violence, protect and respect the human rights. The basic standards of the regulatory framework of Ukraine are consistent with the Istanbul Convention. A positive moment in the modern legislation of Ukraine is the establishment of restrictive measures for people who have committed domestic violence in the form of a ban on staying in a place of joint residence with a person who has suffered from domestic violence; prohibitions of approaching a place or person who has suffered from domestic violence, etc. Attention is drawn to the fact that the first two cases of domestic violence give an offender the right for administrative responsibility, the criminal liability comes for the third case of domestic violence. In practice, law enforcement agencies interact with social services, medical institutions, forensic experts and other services to provide timely

full-fledged assistance to victims in cases of domestic violence; develop the system of measures to prevent, promote and combat domestic violence. The forms of domestic violence (psychological, physical, sexual) are characterized. Some recommendations on conducting a forensic medical examination in cases of domestic violence are proposed. In addition to the mandatory points, we displayed aspects of an ethical approach in the "Rules for the Examination of Victims, Accused and Other Persons" in order to reduce psychological trauma during examination. In order to prevent psychological traumatization of the victim, it is recommended to use modern methods of fixation (photographing, video recording) during data collection and further examination of the victim in order to be able to use the obtained data by the parties to criminal proceedings / Court.

Conclusion. Ukraine developed the legislative basis to prevent and combat domestic violence, protect and respect the human rights. The issues of beating, torment and torture are within the competence of the bodies of pre-trial investigation/court and are not the competence of forensic medical examination. The issue of prevention and counteraction to domestic violence needs special attention and further resolution due to the increase in domestic violence cases, especially in lockdown situation caused by COVID-19.

Keywords: domestic violence, legal assistance, forensic examination, Istanbul Convention, COVID-19.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 24.04.2020 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування